

УДК 911.3:316+338.48+379.8

Долгова Катерина Сергіївна

Київський національний університет імені Тараса
Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: kate.dolhova@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ СУСПІЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ТА ОСОБЛИВИХ РИС ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ В УКРАЇНІ

Мета: виділити особливості формування дитячого туризму та рекреації в Україні, охарактеризувати сутність, визначити види дитячого туризму та рекреації.

Методика: для досягнення поставленої мети було використано генезисно-історичний підхід, який полягав у відповідному аналізі розвитку дитячого туризму та рекреації в Україні.

Результати: виділено періоди та етапи розвитку дитячого туризму та рекреації в Україні, охарактеризовано сутність, функції, види дитячого туризму та рекреації.

Наукова новизна: запропоновано генезисно-історичний підхід як інструмент для дослідження дитячого туризму та рекреації, визначено поняття «дитячий туризм та рекреація», а також видову структуру дитячого туризму та рекреації, що збагатить теоретичні та методичні аспекти вивчення дитячого відпочинку, оздоровлення та дозвілля.

Практична значимість: такі науково-теоретичні розробки дозволять вдосконалити практику вивчення дитячого туризму та рекреації.

Ключові слова: суспільно-географічні дослідження, дитяча рекреація, дитячий туризм та рекреація, довготривала та короткотривала туристсько-рекреаційна діяльність, види дитячого туризму та рекреації.

УДК 911.3:316+338.48+379.8

Долгова Екатерина Сергеевна

Киевский национальный университет имени
Тараса Шевченка, г. Киев, Украина,
e-mail: kate.dolhova@gmail.com

ЭВОЛЮЦИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ ФУНКЦИЙ И ХАРАКТЕРНЫХ ЧЕРТ ДЕТСКОГО ТУРИЗМА И РЕКРЕАЦИИ В УКРАИНЕ

Цель: выделить особенности формирования детского туризма и рекреации в Украине, охарактеризовать суть, определить виды детского туризма и рекреации.

Методика: для достижения поставленной цели был использован генезисно-исторический подход, который заключался в соответствующем анализе развития детского туризма и рекреации в Украине.

Результаты: выделено периоды и этапы развития детского туризма и рекреации в Украине, охарактеризованы сущность, функции, виды детского туризма и рекреации.

Научная новизна: предложено генезисно-исторический подход как инструмент для исследования детского туризма и рекреации, определено понятие «детский туризм и рекреация», видовую структуру детского туризма и рекреации, что обогатит теоретические и методические аспекты изучения детского отдыха, оздоровления и досуга.

Практическая значимость: такие научно-теоретические разработки позволят усовершенствовать практику изучения детского туризма и рекреации.

Ключевые слова: общественно-географические исследования, детская рекреация, детский туризм и рекреация, долговременная и кратковременная туристско-рекреационная деятельность, виды детского туризма и рекреации.

EVOLUTION OF SOCIAL FUNCTIONS AND SPECIAL FIGURES OF CHILDREN'S TOURISM AND RECREATION IN UKRAINE

Purpose: highlight the peculiarities of children's tourism and recreation formation in Ukraine, describe the essence and determine the types of children's tourism and recreation.

Methods: there was used the genesis-historical approach, which consisted in an appropriate analysis of the development of children's tourism and recreation in Ukraine.

Results: there were defined the periods and stages of development of children's tourism and recreation in Ukraine, characterized the essence, functions, types of children's tourism and recreation.

Scientific novelty: there were propose the genesis-historical approach as an instrument for studying children's tourism and recreation, defined the concept of "children's tourism and recreation", the kind structure of children's tourism and recreation, that would enrich the theoretical and methodological aspects of studies children's tourism, recreation and leisure.

The practical significance: these theoretical developments will improve the practice of children's tourism and recreation research.

Keywords: Human Geography studies, children's recreation, children's tourism and recreation, long-term and short-term recreational activity, types of children's tourism and recreation.

Постановка проблеми. Дитячий туризм та рекреація є одним з видів туристсько-рекреаційної діяльності, появі якого сприяло бажання суспільства виховати здорове, спортивне та ініціативне підростаюче покоління. Таку туристсько-рекреаційну діяльність почали розглядати як вдалий засіб гармонійного розвитку наступних поколінь. Так, дитячому туризму та рекреації притаманні специфічні риси та ознаки, які формувалися впродовж розвитку такого явища в світі та Україні. Конкретні результати вивчення таких особливостей в нашій державі стануть основою для суспільно-географічних науково-теоретичних розробок, які необхідні для ефективного здійснення такої форми туристсько-рекреаційної діяльності. Крім того, вивчення актуального сьогодні питання геопросторової організації комплексу дитячого туризму та рекреації в Україні повинно ґрунтуватися саме на розумінні сутності дитячого туризму та рекреації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі, яка стосується туризму та дитячого оздоровлення і відпочинку, немає єдиного підходу до визначення сутності дитячого туризму, рекреації, існують розбіжності в формулюванні та обґрунтуванні цих явищ. В численних працях розглянуто поняття «дитячий туризм, «дитячо-юнацький туризм» [2; 4; 8-9; 12]. Деякі дослідники визначають дитячий туризм різновидом рекреаційної діяльності [4] або взагалі використовують поняття «дитяча рекреація» [13], а також виділяють видову структуру дитячого туризму [5; 10], яка не є вичерпною та потребує доповнення.

Мета дослідження – визначити особливості формування дитячого туризму та рекреації в Україні, охарактеризувати сутність, види дитячого туризму та рекреації.

Виклад основного матеріалу. Для визначення сучасної сутності, а також видів дитячого туризму та рекреації було проведено генезисно-історичний аналіз [19] розвитку такого явища в Україні. В основу аналізу було покладено дослідження дитячого туризму та рекреації за наступними компонентами: 1) соціально-економічні та політичні умови в державі; 2) суспільні функції, які виконує дитячий туризм та рекреація; 3) рівень доступності та соціальної значущості дитячого туризму та рекреації; 4) домінуючий напрям туристського потоку; 5) організаційно-методичні засади та нормативно-правове забезпечення дитячого туризму та рекреації.

Генезисно-історичний підхід дозволив виділити періоди та етапи розвитку дитячого туризму та рекреації в Україні за основними рисами, які йому були притаманні в різні роки. Таким чином, еволюція дитячого туризму та рекреації охоплює наступні періоди (див.табл.1):

I.Зародження дитячого туризму та рекреації (XIX ст. – початок XX ст., період Російської та Австро-Угорської імперій).

II.Становлення внутрішнього дитячого туризму та рекреації (1917 – 1991 рр., радянський період)

1) внутрішній дитячий туризм та рекреація (1917 – 1958 рр.)

2) масовий внутрішній дитячий туризм та рекреація, закордонні обміни (1958 рр. – 1986 рр.)

3) трансформаційний (1986-1991 рр.)

III.Становлення сучасної моделі внутрішнього та міжнародного дитячого туризму та туризму (з 1991 р.)

1) відродження (1991- 2002 рр.)

2) нормативно-правовий (2003-2009 рр.)

3) рекреаційний (2010-2013 рр.)

4) сучасний (з 2014 р.).

Для того, щоб дати найбільш точне визначення поняттю «дитячий туризм та рекреація», слід не лише врахувати специфічність надання туристсько-рекреаційних послуг дітям в різні часи, а й тлумачення самого явища «туризм та рекреація».

Так, рекреація (відпочинок) – будь-яка діяльність, спрямована на відновлення сил людини [7, С.562]. Рекреація – це сукупність явищ та відношень, які з'являються в процесі використання вільного часу для оздоровчої, пізнавальної, спортивної та культурно-розважальної діяльності людей на спеціалізованих територіях, які знаходяться за межами населеного пункту, що є місцем їхнього постійного проживання (за Мироненко М.С., Твердохлебовим І.Т.) [11, С.11].

За тривалістю розрізняють короткотривалу та довготривалу рекреацію. Характерною рисою для короткотривалої рекреації є повернення на ночівлю до місця постійного проживання, а для

довготривалої – ночівля поза місцем постійного проживання. За своїм змістом довготривала рекреація співпадає з поняттям туризм [11, С.11].

Туризм – тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних або професійно-ділових цілях без зайняття оплачуваною діяльністю [17].

Табл. 1.

Характерні особливості дитячого туризму та рекреації в різні періоди розвитку

<i>Період</i>	<i>Етап</i>	<i>Суспільна функція (у порядку зменшення ролі)</i>	<i>Основні риси</i>
I. Зародження дитячого туризму та рекреації (XIX ст. – початок XX ст., період Російської та Австро-Угорської імперій)		- Освітня - Культурна	- екскурсії, подорожі як елемент навчального процесу; - внутрішній, поодинокий характер туристсько-рекреаційної діяльності; - доступність для тих дітей, які здобували освіту.
II. Становлення внутрішнього дитячого туризму та рекреації (1917 – 1991 рр., радянський період)	1) <i>внутрішній дитячий туризм та рекреація (1917 – 1958 рр.)</i>	- Виховна - Оздоровча - Освітня - Культурна	- екскурсії, подорожі, походи та оздоровлення у піонерських таборах; - формування внутрішнього, немасового туристсько-рекреаційного потоку; - підвищення рівня доступності та соціальної значимості за рахунок державної підтримки.
	2) <i>масовий внутрішній дитячий туризм та рекреація, закордонні обміни (1958 рр. – 1986 рр.)</i>	- Виховна - Освітня - Соціальна - Оздоровча - Культурна	- екскурсії, подорожі, походи та експедиції, зльоти (туристсько-краєзнавча діяльність), всесоюзні та міжнародні обміни, оздоровлення та відпочинок в піонерських таборах; - переважає внутрішній туристсько-рекреаційний потік, початок формування в'їзного та виїзного; - соціальний та масовий.
	3) <i>трансформаційний (1986-1991 рр.)</i>	- Лікувально-оздоровча - Соціальна - Освітня - Виховна - Культурна	- оздоровлення та оздоровлення в піонерських таборах, закладах санаторно-курортного типу, екскурсії, подорожі, походи та експедиції, зльоти (туристсько-краєзнавча діяльність), всесоюзні та міжнародні обміни; - внутрішній туристсько-рекреаційний потік, формування в'їзного та виїзного; - соціальний та масовий.
III. Становлення сучасної моделі внутрішнього та міжнародного дитячого туризму та туризму (з 1991 р.)	1) <i>відродження (1991- 2002 рр.)</i>	- Лікувально-оздоровча - Соціальна - Освітня - Виховна - Екологічна - Культурна	- оздоровлення та відпочинок в дитячих оздоровчих таборах, туристсько-краєзнавча діяльність, екскурсійна діяльність; - початок розбудови мережі дитячих оздоровчих таборів; - підвищується соціальна значущість; - переважає внутрішній туристсько-рекреаційний потік, однак знижується його обсяг, формування в'їзного та виїзного.

	2) <i>нормативно-правовий (2003-2009 рр.)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Економічна - Лікувально-оздоровча - Екологічна - Соціальна - Культурна - Освітня - Виховна 	<ul style="list-style-type: none"> - оздоровлення та відпочинок в дитячих оздоровчих таборах різного виду, туристсько-краєзнавча діяльність (у т.ч. патріотичне виховання), екскурсії, подорожі Україною та за кордон з лікувально-оздоровчою та пізнавальною метою; - формування комерційного ринку дитячого туризму та рекреації; - підвищення соціальної значимості, доступності та масовості; - міжнародний та внутрішній туристсько-рекреаційний потоки; - закладення фундаменту нормативно-правової бази.
	3) <i>рекреаційний (2010-2013 рр.)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Рекреаційна - Лікувально-оздоровча - Економічна - Освітня - Культурна - Екологічна - Виховна - Соціальна 	<ul style="list-style-type: none"> - оздоровлення та відпочинок в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку різного виду, туристсько-краєзнавча діяльність, екскурсії, подорожі по Україні та за кордон з лікувально-оздоровчою та пізнавальною метою; - масовість, однак знижується рівень соціальної доступності; - переважає внутрішній туристсько-рекреаційний потік, зменшення обсягів як в'їзного, так і виїзного потоків.
	4) <i>сучасний (з 2014 р.)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Рекреаційна - Лікувально-оздоровча - Соціальна - Екологічна - Культурна - Виховна - Освітня - Економічна - Політична 	<ul style="list-style-type: none"> - оздоровлення та відпочинок в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (особливо табори з денним перебуванням та позаміські заклади відпочинку і оздоровлення), екскурсії, походи, подорожі Україною та за кордон з лікувально-оздоровчою та пізнавальною метою - масовість, підвищується рівень соціальної значущості та доступності. - переважає внутрішній туристсько-рекреаційний потік, зростання обсягів виїзного, зменшення - в'їзного потоків.

Складено за [1; 4-6; 8-9; 12; 15-19]

Оскільки туризм, який відповідає довготривалій рекреації, виступає як сформована та самостійна галузь сфери послуг в світі та Україні, рекреаційну діяльність характеризують як туризм та короткотривалу рекреацію, причому ці явища часто досліджують окремо одне від одного.

За віковою ознакою поряд з рекреацією для дорослих та змішаного типу виділяють дитячу рекреацію [11, С.50]. Дитячий туризм розглядають серед форм туризму за віком учасників подорожі (дитячий, молодіжний туризм і туризм дорослих людей (туризм третього віку) та за соціальним становищем в суспільстві (дитячий, шкільний, молодіжний, сімейний, за професійним складом тощо) [3, С.115-116]. Також такий туризм виділяють як різновид туризму за категорією осіб (дитячий, молодіжний, сімейний, туризм для осіб похилого віку, для інвалідів [14].

Генезисно-історичний аналіз розвитку дитячого туризму та рекреації показав, що на сучасному етапі основними формами реалізації такої

туристсько-рекреаційної діяльності є організований виїзд (пересування) дітей в супроводі керівника групи впродовж всієї подорожі (екскурсії, прогулянки, походи, експедиції тощо), організоване перебування дітей в колективних засобах розміщення, в т.ч. дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, в межах туристсько-рекреаційної дестинації. Деякі з таких форм включають, об'єднані між собою організаційно-управлінськими зв'язками, довготривалу та короткотривалу дитячу рекреацію. Тим самим, на нашу думку, на сучасному етапі доцільно досліджувати дитячий туризм та короткотривалу рекреацію як єдине ціле. Причому, враховуючи перспективи наукового пошуку, а також розвитку дитячого туризму та дитячої рекреації в Україні окремо одне від одного, слід говорити про поняття «дитячий туризм та рекреація» (де рекреація – короткотривала рекреаційна діяльність), а не суто про «дитячу рекреацію».

Дослідники говорять про дитячий туризм та рекреацію як про таке явище, що орієнтоване на дітей шкільного віку, які подорожують, відпочивають, оздоровлюються без супроводу батьків [5, С.3; 8, С.194; 12, С.25]. Тобто, суб'єктом (туристом, рекреантом), який задовольняє свої туристсько-рекреаційні потреби засобами дитячого туризму та рекреації, виступає особа, вік якої відповідно до Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 7 до 18 років [16].

Таким чином, дитячий туризм та рекреація – це форма туристсько-рекреаційної діяльності, яка передбачає тимчасове організоване самостійне (без батьків) пересування дітей в супроводі керівника групи з місця постійного проживання та/або перебування дитини в колективних засобах розміщення, в т.ч. дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, в межах туристсько-рекреаційної дестинації з метою пізнання, лікування, оздоровлення, відпочинку, навчання тощо.

Юний турист (рекреант) – особа шкільного віку (від 7 до 18 років), яка здійснює організовану короткотривалу рекреацію або подорож (похід, експедицію тощо) країною проживання та за її межами з пізнавальною, лікувальною, оздоровчою, навчальною і т.п. метою як рекреант на термін до 24 годин, як турист – від 24 годин.

Генезисно-історичний аналіз розвитку дитячого туризму та рекреації в Україні допоміг визначити, що дане явище відіграє наступні суспільні функції:

- ✓ лікувально-оздоровчу - профілактика захворюваності та відновлення фізичних та психічних сил дитини;
- ✓ рекреаційну – відновлення фізичних, психічних та духовних сил дитини, результатом якого є підвищення ефективності навчально-виховного процесу дитячого населення;
- ✓ освітню – форми дитячого туризму та рекреації використовують як засіб підвищення рівня знань дитини з тої чи іншої тематики, набуття досвіду та пізнання світу;
- ✓ виховну - моральне, патріотичне, естетичне та фізичне виховання;

✓ культурну – формування ціннісних орієнтацій, розширення кругозору дитини, повага до побуту та звичаїв свого народу, а також інших національностей, як результат - культурний розвиток підростаючого покоління;

✓ соціальну – проявляється через доступність різних послуг дитячого туризму та рекреації дітям різних верств населення, що забезпечує підвищення рівня соціального добробуту населення;

✓ екологічну – раціональне використання природно-рекреаційних та історико-культурних ресурсів для потреб дитячого туризму та рекреації;

✓ економічну – туристсько-рекреаційна діяльність виступає чинником економічного розвитку відповідних територій;

✓ політичну – формування іміджу країни за її межами.

На основі результатів генезисно-історичного аналізу можна запропонувати наступні види дитячого туризму та рекреації:

1) за метою здійснення туристсько-рекреаційної діяльності:

✓ курортно-лікувальний – перебування впродовж кліматолікувальної, грязелікувальної, бальнеологічної оздоровчої зміни в дитячих закладах оздоровлення санаторного типу;

✓ оздоровчий - перебування впродовж оздоровчої зміни в дитячих закладах оздоровлення (позаміських та дитячих центрах);

✓ рекреаційний - перебування впродовж відпочинкової зміни (у т.ч. тематичної, профільної) в дитячих закладах відпочинку (позаміських, наметових, таборах праці та відпочинку), короткочасна рекреація в дитячих закладах відпочинку з денним перебуванням;

✓ культурно-пізнавальний (шкільний) – організовані екскурсії, подорожі групи дітей з культурно-пізнавальною метою;

✓ розважальний - організовані подорожі групи дітей на фестивалі, концерти, конкурси тощо;

✓ спортивний – подорожі, походи, змагання, зльоти організовані дитячо-юнацькими спортивними школами, дитячими центрами туризму та краєзнавства учнівської молоді (станціями юних туристів);

✓ навчальний - організовані екскурсії, експедиції, подорожі групи дітей з навчальною, освітньою метою;

✓ краєзнавчий - організовані екскурсії, подорожі, походи групи дітей з метою пізнання рідного краю;

✓ патріотичний – організовані екскурсії, подорожі групи дітей з метою патріотичного виховання;

2) за територіальною ознакою:

✓ внутрішній – подорожі дітей з туристською метою, короткотривала рекреація в межах країни їх постійного проживання;

✓ міжнародний: в'їзний – подорожі в межах країни дітей, які постійно не проживають на її території; виїзний – подорожі осіб за межі країни постійного проживання до іншої країни;

3) залежно від сезонності: сезонна, міжсезонна;

4) за способом фінансування: комерційна, соціальна;

5) за способом пересування: авіа, залізнична, автобусна, пішохідна, комбінована;

б) за тривалістю: одно-, двогодинна; одно-, дводенна; тижнева; багатоденна.

Висновки. Ознайомлення з науковою літературою, статистичними матеріалами та нормативно-правовими актами дало підстави стверджувати, що за радянських часів процес організації оздоровлення та відпочину в дитячих таборах проходив в рамках піонерського руху, а дитячо-юнацький туризм охоплював шкільний туризм та туристсько-краєзнавчу діяльність учнівської молоді. Натомість, для сучасної України є характерним об'єднання цих двох напрямів в дитячий туризм та рекреацію. Проведене дослідження встановило, що на сучасному етапі розвитку дитячий туризм та рекреація – це вид туристсько-рекреаційної діяльності, який передбачає тимчасове організоване самостійне (без батьків) пересування дітей в супроводі керівника групи з місця постійного проживання та/або перебування дитини в колективних засобах розміщення, в т.ч. дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, в межах туристсько-рекреаційної дестинації з метою пізнання, лікування, оздоровлення, відпочинку, навчання тощо. Основними видами дитячого туризму та рекреації за метою здійснення туристсько-рекреаційної діяльності є: курортно-лікувальний, оздоровчий, рекреаційний, культурно-пізнавальний (шкільний), розважальний, спортивний, навчальний, краєзнавчий та патріотичний.

Питання дитячого туризму та рекреації заслуговує на подальше поглиблене суспільно-географічне дослідження, яке, в першу чергу, буде стосуватися виявлення геопросторових відмінностей розвитку дитячого туризму та рекреації в Україні.

Список використаних джерел:

1. Інформаційний довідник про стан розвитку дитячо-юнацького туризму і краєзнавства в Україні. – К.:Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, 2014. – 27 с.
2. Кашуба Я.М. Формування системи дитячого оздоровлення і туризму: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.09.01 / Я.М.Кашуба. - Львів,2006. – 21 с.
3. Кіптенко. В.К. Менеджмент туризму: Підручник. – К.:Знання,2010. – 502 с.
4. Колотуха О.В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку: автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.02 / О. В. Колотуха. - К.,2005. - 20 с.
5. Малиновська О. Географія дитячого туризму / О. Малиновська, Ю. Іванова // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. - № 44. – С. 3–5.
6. Теоретичні та прикладні аспекти рекреаційного природокористування в Україні: монографія / К. Кілінська, В. Руденко, Н. Аніпко, Н. Андрусак, Н. Коновалова та ін. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2010. – 250 с.
7. Топчів О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика / О.Г. Топчів. – Одеса: Астропринт, 2005. – 631 с.
8. Шипко А.Л. Дитячо-юнацький туризм в Україні як засіб виховання особистості / А.Л. Шипко // Педагогічні науки. – 2007. – Вип. 45. – С.193-197.
9. Курилова В.И. Туризм: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2114 “Физ. воспитание” и № 2115 “Нач. воен. обучение и физ. воспитание” – М.:Просвещение,1988. – 224 с.
10. Маслакова Е. А. Управление развитием детского туризма в новых экономических условиях хозяйствования: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.05 / Е. А. Маслакова. - М.:ГУУ,2009. - 25 с.
11. Мироненко Н.С., Твердохлебов И.Т. Рекреационная география. - М.: Изд-во Моск. ун-та,1981. –

207 с.

12. Остапец А.А. Педагогика и психология туристско-краеведческой деятельности учащихся: Методические рекомендации. – М.: РМАТ, 2001. – 87 с.

13. Ажиппо О. Ю. Особливості рекреаційної та фізкультурно-спортивної діяльності дітей та молоді в Україні [Електронний ресурс] / О. Ю. Ажиппо, А. С. Бондар // Спортивна медицина. - 2014. - № 1. - С. 41-46. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=smed_2014_1_8

14. Грабовський Ю.А. Спортивний туризм [Електронний ресурс]: Навчальний посібник / Ю.А. Грабовський, О.В. Скалій, Т.В. Скалій. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2009. - 304 с. - Режим доступу: <http://infotour.in.ua/grabovsky11.htm>

15. Державна служба статистики: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 04.09.2008 № 375-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/375-17>

17. Закон України «Про туризм» від від 15.09.1995 № 324/95-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

18. Коцан Н.Н. Яворська А.В. Історія розвитку дитячого туризму в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2015/12/18/>

19. Наказний М.О. Обґрунтування історичних періодів розвитку системи оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків у ХХ столітті [Електронний ресурс] / М.О. Наказний // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2010. - № 12. – С.224-232. – Режим доступу: <http://docplayer.net/32428276-Luganskogo-nacionalnogo-universitetu-imeni-tarasa-shevchenka.html>

Список использованных источников:

1. Информационный справочник о состоянии развития детско-юношеского туризма и краеведения в Украине. - М.: Украинский государственный центр туризма и краеведения учащейся молодежи, 2014. - 27 с.

2. Кашуба Я. Формирование системы детского оздоровления и туризма: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.09.01 / Я.М.Кашуба. - Львов, 2006. - 21 с.

3. Киптенко В.К. Менеджмент туризма: Учебник. - М.: Знание, 2010. - 502 с.

4. Колотуха А.В. Детско-юношеский туризм в Украине как территориальная социально-экономическая система: проблемы и перспективы развития: автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.02 / В. Колотуха. - М., 2005. - 20 с.

5. Малиновская О. География детского туризма / О. Малиновская, Ю. Иванова // Краеведение. География. Туризм. - 2008. - № 44. - С. 3-5.

6. Теоретические и прикладные аспекты рекреационного природопользования в Украине: монография / К. Килинского, В. Руденко, Н. Анипко, Н. Андрусак, Н. Коновалова и др. – Черновцы: Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, 2010. - 250 с.

7. Топчиев А.Г. Общественно-географические исследования: методология, методы, методика / А.Г. Топчиев. - Одесса: Астропринт, 2005. - 631 с.

8. Шипко А.Л. Детско-юношеский туризм в Украине как средство воспитания личности / А.Л. Шипко // Педагогические науки. - 2007. - Вып. 45. - С.193-197.

9. Курилова В.И. Туризм: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2114 "Физ. воспитание "и № 2115" Нач. воен. обучение и физ. воспитание "- М.: Просвещение, 1988. - 224 с.

10. Маслакова Е. А. Управление развитием детского туризма в новых экономических условиях хозяйствования: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.05 / Е. А. Маслакова. - М.: ГУУ, 2009. - 25 с.

11. Мироненко Н.С., Твердохлебов И.Т. Рекреационная география. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. - 207 с.

12. Остапец А.А. Педагогика и психология туристско-краеведческой деятельности учащихся: Методические рекомендации. - М.: РМАТ, 2001. - 87 с.

13. Ажиппо О. Ю. Особенности рекреационной и физкультурно-спортивной деятельности детей и молодежи в Украине [Електронний ресурс] / А. Ю. Ажиппо, А. С. Бондарь // Спортивная медицина. - 2014. - № 1. - С. 41-46. - Режим доступа: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=smed_2014_1_8

14. Грабовский Ю.А. Спортивный туризм [Електронний ресурс]: Учебное пособие / Ю.А. Грабовский, А.В. Скалій, Т.В. Скалій. - Тернополь: Учебная книга - Богдан, 2009. - 304 с. - Режим доступа: <http://infotour.in.ua/grabovsky11.htm>

15. Государственная служба статистики: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Закон Украины «Об оздоровлении и отдыхе детей» от 04.09.2008 № 375-VI: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/375-17>
17. Закон Украины «О туризме» от от 15.09.1995 № 324/95-ВР: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
18. Коцан Н.Н. Яворская А.В. История развития детского туризма в Украине: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2015/12/18/>
19. Наказный Н.А. Обоснование исторических периодов развития системы оздоровления и отдыха детей, подростков в XX веке [Электронный ресурс] / Н.А. Наказный // Вестник Луганского национального университета имени Тараса Шевченко. - 2010. - № 12. - С.224-232. - Режим доступа: <http://docplayer.net/32428276-Luganskogo-nacionalnogo-universitetu-imeni-tarasa-shevchenka.html>

References:

1. Informatsiynny dovidnyk pro stan rozvytku dytyacho-yunats'koho turyzmu i krayeznavstva v Ukraini. – К.:Ukrayins'kyu derzhavnyy tsentr turyzmu i krayeznavstva uchnivs'koyi molodi, 2014. – 27 p.
2. Kashuba Ya.M. Formuvannya systemy dytyachoho ozdovlennya i turyzmu: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: 08.09.01 / Ya.M.Kashuba. - L'viv, 2006. – 21 p.
3. Kiptenko. V.K. Menedzhment turyzmu: Pidruchnyk. – К.:Znannya, 2010. – 502 p.
4. Kolotukha O.V. Dytyacho-yunats'kyu turyzm v Ukraini yak terytorial'na sotsial'no-ekonomichna systema: problemy ta perspektvy rozvytku: avtoref. dys. kand. heohr. nauk: 11.00.02 / O. V. Kolotukha. - К., 2005. - 20 p.
5. Malynov'ska O. Neohrafiya dytyachoho turyzmu / O. Malynov'ska, Yu. Ivanova // Krayeznavstvo. Neohrafiya. Turyzm. – 2008. - # 44. – P. 3–5.
6. Teoretychni ta prykladni aspekty rekreatsiynoho pryrodokorystuvannya v Ukraini: monohrafiya / K. Kilins'ka, V. Rudenko, N. Anipko, N. Andrusyak, N. Konovalova ta in. Chernivtsi: Chernivets'kyu natsional'nyy universytet imeni Yuriya Fed'kovycha, 2010. – 250 p.
7. Topchiyev O.H. Suspil'no-heohrafichni doslidzhennya: metodolohiya, metody, metodyka / O.H. Topchiyev. – Odesa: Astroprint, 2005. – 631 s.
8. Shypko A.L. Dytyacho-yunats'kyu turyzm v Ukraini yak zasib vykhovannya osobystosti / A.L. Shypko // Pedagogichni nauky. – 2007. – # 45. – P.193-197.
9. Kurilova V.I. Turizm: Ucheb. posobie dlya studentov ped. in-tov po spets. # 2114 "Fiz. vospitanie " i # 2115" Nach. voen. obuchenie i fiz. vospitanie "- М.: Prosveschenie, 1988. - 224 p.
10. Maslakova E. A. Upravlenie razvitiem detskogo turizma v novyih ekonomicheskikh usloviyah hozyaystvovaniya: avtoref. dis. kand. ekon. nauk: 08.00.05 / E. A. Maslakova. - М.: GUU, 2009. - 25 p.
11. Mironenko N.S., Tverdohlebov I.T. Rekreatsionnaya geografiya. - М.: Izd-vo Mosk. un-ta, 1981. - 207 p.
12. Ostapets A.A. Pedagogika i psihologiya turistsko-kraevedcheskoy deyatel'nosti uchashchisya: Metodicheskie rekomendatsii. - М.: RМAT, 2001. - 87 p.
13. Azhyppo O. Yu. Osoblyvosti rekreatsiynoyi ta fizkul'turno-sportyvnoyi diyal'nosti ditey ta molodi v Ukraini [Electronic resource] / O.Yu. Azhyppo, A.S. Bondar // Sportyvna medytsyna. - 2014. - # 1. - P. 41-46. – Access mode: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=smed_2014_1_8
14. Hrabov'skyu Yu.A. Sportyvnyy turyzm [Electronic resource]: Navchal'nyy posibnyk / Yu.A. Hrabov'skyu, O.V. Skaliy, T.V. Skaliy. - Ternopil':Navchal'na knyha - Bohdan, 2009. - 304 p. – Access mode: <http://infotour.in.ua/grabovsky11.htm>
15. Derzhavna sluzhba statystyky: [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Zakon Ukrainy «Pro ozdovlennya ta vidpochynok ditey» vid 04.09.2008 # 375-VI: [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/375-17>
17. Zakon Ukrainy «Pro turyzm» vid vid 15.09.1995 # 324/95-VR: [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
18. Kotsan N.N. Yavors'ka A.V. Istoriya rozvytku dytyachoho turyzmu v Ukraini: [Electronic resource]. – Access mode: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2015/12/18/>
19. Nakaznyy M.O. Obgruntuvannya istorychnykh periodiv rozvytku systemy ozdovlennya ta vidpochynku ditey i pidlitkiv u XX stolitti [Electronic resource] / M.O. Nakaznyy // Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – 2010. - # 12. – P.224-232. – Access mode: <http://docplayer.net/32428276-Luganskogo-nacionalnogo-universitetu-imeni-tarasa-shevchenka.html>